

مطالعه تحلیلی نمود انسانی ایزدبانو آناهیتا در سفال سلجوقی

۱- نگارنده اول*، دکتر ابوالقاسم دادور، استاد پژوهش هنر دانشگاه الزهرا، دانشکده هنر، تهران، ایران.

ایمیل: a.dadvar@alzahra.ac.ir

۲- نگارنده دوم و عهده دار مکاتبات: دکتر سهیلا نمازعلیزاده، پژوهشگر پسادکتری رشته پژوهش هنر در دانشگاه الزهرا، دانشکده هنر،

تهران، ایران. تلفن: ۰۹۱۲۷۱۷۷۴۴۰ ایمیل: so.alizadeh@gmail.com

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی پسا دکتری نویسنده دوم (دکتر سهیلا نمازعلیزاده) با عنوان «انسان گرایی در سفال سلجوقی» در دانشگاه الزهرا است که زیر نظر نویسنده اول (دکتر ابوالقاسم دادور) در حال پیشرفت است.

چکیده

در ادوار پیشا زرتشتی ایران، آناهیتا ایزدبانوی آب همواره تکریم و تقدیس می‌شد. در آیین زرتشتی نیز آناهیتا همچنان جایگاه متعالی خود را حفظ نمود و در اوستا، کتاب مقدس زرتشتیان، صفات برجسته انسانی او همچون خردمندی، آزادگی، پاک‌ی، بخشندگی، شجاعت و نیرومندی توصیف شد. پرسش اصلی این پژوهش بدین شرح است: الگوهای بصری و مفهومی صورتگری زن در برخی از سفالینه‌های شاخص سلجوقی چگونه با صفات انسانی آناهیتا تفسیر می‌شوند؟ هدف این پژوهش، تبیین نسبت مفهومی میان خویشکاری آناهیتا با تصویرگری زن در سفال سلجوقی است. این پژوهش با منابع کتابخانه‌ای و روش توصیفی-تحلیلی به بررسی کیفی داده‌ها می‌پردازد. براساس نتایج پژوهش به نظر می‌رسد نقش و نگار زن که زینت‌بخش برخی از آثار سفالی سلجوقی است با خویشکاری‌های آناهیتا مناسبت دارد. سفالگر ایرانی آگاهانه از ممانعت‌های تصویری نقش انسان که به مثابه بُت و شرک قلمداد می‌شد عبور کرد و با به تصویرکشیدن تصاویر معنادار از زنان در سفال سلجوقی، ایرانیان را به تفکر درباب صفات برجسته انسانی آناهیتا برگرفته از اندیشه انسان‌گرایانه ایرانی ترغیب می‌کند. هنرمند ایرانی در عصر ترکان سلجوقی، با صورتگری زن نه تنها بر ارزش‌های انسانی همچون خردمندی، آزادگی و دلدادگی ارج نهاد، بلکه در استمرار فرهنگ و اندیشه ایرانی نیز می‌کوشد.

کلیدواژه‌ها: هنر ایران، سلجوقیان، سفال سلجوقی، آناهیتا، انسان‌گرایی